

Elżbieta Jasiewicz
Politechnika Poznańska

Organizacja dydaktyki w zakresie przysposobienia bibliotecznego i korzystania ze źródeł informacji naukowej w Bibliotece Głównej Politechniki Poznańskiej

Biblioteka Główna PP należała do bibliotek uczelnianych, które jako pierwsze rozpoczęły prowadzenie dydaktyki bibliotecznego. Kierownictwo Biblioteki (w osobie p. dyr. A. Szeptyckiej) rozpoczęło kształcenie studentów I roku już w roku 1952. Początkowo były to sporadycznie przeprowadzane 1-godzinne zajęcia z tymi grupami studentów, których wykładowca wyraził zgodę na ich odbycie w ramach własnego wykładu. Zapoznawano studentów z regulaminem Biblioteki i techniką korzystania z katalogów.

Trudności, jakie nastęrczała taka organizacja zajęć, wpłynęły na wystąpienie kierownictwa Biblioteki Głównej do władz Uczelni z propozycją wprowadzenia 2-stopniowego szkolenia: „Przysposobienia bibliotecznego” dla studentów I roku i „Techniki korzystania z bibliografii i dokumentacji naukowo-technicznej” dla studentów III roku. We wrześniu 1963 r. Senat zaaprobował projekt i polecił dziekanom uznać zajęcia za obowiązkowe, a udział w nich, poświadczony w indeksach, za niezbędny do zaliczenia roku. Tak więc, od września 1963 r., a systematycznie od r. akad. 1964/65, Biblioteka Główna podjęła pracę dydaktyczną i kontynuuje ją do chwili obecnej. W dwustopniowym szkoleniu uczestniczą więc od wielu lat wszyscy studenci I i III, a następnie IV roku studiów dziennych. Ponadto kilkakrotnie - na życzenie Wydziału - przeprowadzano zajęcia dla doktorantów i asystentów, mające na celu wyrabianie umiejętności poszukiwań bibliograficznych. Systematycznie prowadzone zajęcia z „Przysposobienia bibliotecznego” i „Techniki korzystania z informacji naukowej” dotyczyły tylko studentów stacjonarnych, studenci zaoczeni nie zostali nimi objęci. Ponieważ ze zbiorów Biblioteki Głównej, poza pracownikami i studentami Uczelni, korzystają częstokroć uczniowie szkół średnich, szczególnie wyższych klas techników, którzy natrafiają

na duże trudności przy poszukiwaniu potrzebnych materiałów, od roku 1977 rozpoczęto więc, prowadzone odtąd corocznie, zajęcia ze zgłaszanymi grupami uczniów.

Program zajęć z „Przysposobienia bibliotecznego” dla studentów I roku jest realizowany w ciągu 2 godzin jednorazowo dla każdej z grup tzw. „dziekańskich”, liczących 20-30 studentów i składa się z wykładu z pokazem i ćwiczeń. Obejmuje charakterystykę agend usługowych Biblioteki Głównej i bibliotek instytutowych, zbiorów, katalogów, technikę korzystania z katalogów alfabetycznych i rzeczowych, regulaminy udostępniania zbiorów wypożyczalni i czytelnich. Ilustrowany jest przy pomocy plasz przedstawiających karty katalogowe, zasady transliteracji, układ katalogów alfabetycznego i rzeczowego (schemat Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej). Ponieważ początkującym studentom największą trudność sprawia posługiwanie się katalogami, kładziemy szczególny nacisk na szczegółową informację w tej sprawie. Zajęcia przeprowadzane są w sali katalogowej, co umożliwia korzystanie z katalogów w trakcie ćwiczeń. Ćwiczenia polegają na wyszukaniu w katalogach alfabetycznych oraz w katalogu rzeczowym - kilku pozycji zgodnych ze studiowaną specjalnością i wypełnieniem rewersów. Od kilku lat mamy możliwość przekazywania studentom informacji o bardziej nowoczesnych metodach poszukiwań, nie tylko katalogowych, które zresztą na razie nie wyeliminowały tradycyjnych. Od września 1996 r., kiedy Biblioteka Główna PP stała się widoczna w Internecie w sieci WWW i opracowano stronę domową, studenci uzyskali dostęp do katalogów on-line zbiorów własnych (na razie dotyczy to katalogów książek) i innych bibliotek, a także do informacji o serwisach informacyjnych (bazy danych, katalogi) i potrzebnych adresach, lokalizacji i godzinach otwarcia agend Biblioteki Głównej, bibliotek instytutowych i innych. Te informacje zawarte są również w „Krótkim przewodniku biblioteczno-informacyjnym”, który otrzymują studenci na zajęciach. W najbliższym czasie, po wprowadzeniu systemu HORIZON, przystąpimy do szkolenia studentów I roku w korzystaniu z katalogu o dostępie publicznym PAC.

Zajęcia z „Techniki korzystania z informacji naukowej” (poprzednia nazwa: „Technika korzystania z bibliografii i dokumentacji naukowo-technicznej”) dla studentów III roku, a od r. akad. 1984/85 – IV roku, przeprowadzane są w wymiarze 3 godzin jednorazowo dla każdej grupy, tzw. „dziekańskiej”. Zmiana roku została spowodowana tym, że dopiero na IV roku studenci otrzymują tematy prac magisterskich i prowadzący zajęcia spodziewali się, że zwiększy to zainteresowanie dostępem do źródeł informacji. Zajęcia składają się z wykładu i ćwiczeń i obejmują szczegółową prezentację bibliografii narodowej bieżącej, szczególnie BZCz, i bibliografii specjalnych,

ich układu i indeksów, katalogów centralnych i innych wydawnictw informacyjnych, dostosowanych do studiowanego kierunku i specjalności. Odbywają się w Czytelni Oddziału Informacji Naukowej, co ułatwia dostęp do potrzebnych wydawnictw bibliograficznych i informatorów. Szczególną uwagę zwraca się obecnie na wykorzystanie możliwości dostępu do elektronicznych źródeł informacji, przede wszystkim baz bibliograficznych na dyskietkach i CD-ROMach, baz w sieci POZMAN oraz w Internecie – do baz katalogowych, bibliograficznych i czasopism elektronicznych. W trakcie ćwiczeń studenci wykorzystują dostępne źródła bibliograficzne, przygotowując zestawienia literatury związanej ze studiowaną specjalnością, niekiedy tematem pracy magisterskiej, poznając przy tym obowiązujące normy opisu bibliograficznego. Prawidłowe wykonanie ćwiczenia – a nie sama obecność – jest podstawą zaliczenia zajęć w indeksie.

Zapotrzebowanie na tego typu zajęcia – szczególnie dotyczy to „Techniki korzystania z informacji naukowej” – jest bardzo różne na różnych wydziałach Uczelni. Znacznie większym zainteresowaniem cieszą się one wśród studentów Wydziałów Technologii Chemicznej czy Elektrycznego niż np. Wydziału Budowy Maszyn czy Maszyn Roboczych i Pojazdów. Wynika to w dużej mierze ze specyfiki studiowanych kierunków. Dlatego Wydział Technologii Chemicznej przez kilka lat umożliwiał prowadzenie zajęć na IV roku w większym wymiarze – każda z grup odbywała 14 godzin zajęć – wykładów i ćwiczeń. Uznano za potrzebne szersze zapoznanie przyszłych chemików z organizacją informacji w zakresie chemii, a przede wszystkim z aparatem informacyjnym takich światowych bibliografii, jak „Chemical Abstracts”, co nie jest możliwe w obrębie 3 godzin wykładowych. Obecnie prócz 2 godzin wykładu każdy za studentów, poza zajęciami, przygotowuje indywidualnie zestawienie bibliograficzne, składające się z minimum 10 pozycji, na podstawie „Chemical Abstracts” i baz danych na dyskietkach i CD-ROMach, podlegające sprawdzeniu przez prowadzącego zajęcia, co jest podstawą zaliczenia zajęć w indeksie.

Na Wydziale Technologii Chemicznej prowadzi zajęcia magister chemii – bibliotekarz dyplomowany, na pozostałych wydziałach – 3 osoby z wykształceniem politechnicznym, jedna – mgr fizyki i 2 bibliotekarzy dyplomowanych z wykształceniem bibliotekoznawczym, od wielu lat prowadzący zajęcia na tych samych wydziałach (łącznie 7 osób). W ub. r. akad. prowadzono zajęcia z „Techniki korzystania z informacji naukowej” z 64 grupami, liczącymi ponad 1.200 studentów. „Przysposobienie biblioteczne” prowadzą kustosze służby bibliotecznej i bibliotekarze dyplomowani W ub. r. akad. szkolono 70 grup – ponad 2 tys. studentów.

Ponieważ przyjęliśmy założenie, wynikające też z naszej tradycji, że każdy ze studentów Uczelni obligatoryjnie uczestniczy w zajęciach, prowadzonych w Bibliotece dla I i IV roku, prowadzący zajęcia ponoszą tego konsekwencje. Są bowiem zobowiązani do indywidualnego przeprowadzania szkoleń z tymi studentami, którzy z jakichś względów nie uczestniczyli w nich w przewidzianym terminie. To oczywiście zajmuje sporo czasu – szczególnie jeśli dotyczy techniki korzystania z informacji naukowej.

Zajęcia przeprowadzane najczęściej w dużych grupach ukazują słuchaczom jedynie możliwości dostępu do podstawowych źródeł informacji. Liczebność grup i ograniczone możliwości lokalowe i sprzętowe powodują, że jesteśmy zmuszeni do stosowania stosunkowo prostych technik dydaktycznych – np. częstokroć zastępując prezentację bazy bibliograficznej czy katalogowej na monitorze komputera – wydrukami z tej bazy. Poszerzenie informacji odbywa się w trakcie indywidualnych szkoleń – czy raczej konsultacji dla zgłaszających się studentów.

Powodzenie naszych wysiłków w zapoznawaniu studentów ze sposobami dotarcia do najistotniejszych dla nich wydawnictw źródłowych zależy w znacznym stopniu od sposobu realizowania programu studiów i metod przygotowywania studentów do pracy inżynierskiej i naukowej, badawczej, przez pracowników naukowych Uczelni. Tam gdzie istnieje świadomość konieczności sięgania do osiągnięć nauki i techniki światowej przez kontakt z literaturą naukową i gdzie ta świadomość znajduje odbicie w procesie dydaktycznym – również studenci okazują więcej zainteresowania fachową literaturą naukową ze studiowanej dziedziny.

Prezentuję pogląd, że nie metody techniczne i ich wykorzystanie w dydaktyce bibliotecznej są najważniejsze (choć mogą być atrakcyjne dla słuchaczy). Ogromny postęp, rewolucja, jaką wprowadziło do informacji naukowej zastosowanie komputerów, wykorzystanie nowych mediów, światowe sieci – Internet, przyniosły zasadnicze zmiany w przekazywaniu informacji, czyniąc świat globalną wioską. Ale są to tylko środki. Istota rzeczy tkwi w rozwijaniu świadomości potrzeby kontaktu z nauką polską i światową, a więc literaturą naukową, wykraczającą poza obowiązkowy zestaw podręczników i lektur. Pracownicy dydaktyczni bibliotek uczelnianych mogą (i powinni) wskazać, przede wszystkim studentom, drogi prowadzące do takiego kontaktu, ale w niewielkim stopniu są w stanie stymulować zainteresowanie swoich słuchaczy.